

Ozir v nebo.

Zamaknjene oči hlepe
 čez dol neskončni, čez goré,
 v daljavo.
 In z njimi plavaš ti, srce
 sanjavo.

Skoz tajni gledam pajčolan
 uničenih domov, poljan
 praznoto,
 in v tej samoti smrtnih ran
 grozoto.

Iz ran stoterih krvavi
 domovje moje, mrje, medli —
 Srce pa še mu bije;
 zato poprej ne popusti,
 da v zmagi mir prisije.

Potem v nebo uprem oči,
 in glej: kako v njem mir zlati
 se domovine — —
 Ta mir, ki ga nebo deli,
 nikdar ne mine!

Zato z zaupanjem oko
 odzdaj oziraj se v nebo,
 kjer vir je srečel!
 Le kvišku glej zamaknjeno
 in hrepeneče.

V. Skuhala.

Meflar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

V.

Konopaskovka je bila slabotnega zdravja. A dasi ni nikoli tako zelo bolehal, so jo vendar nadlegovale razne bolezni. Vsako prehlajenje ji je škodovalo. Ako je stopila v vodo, jo je že trgalo. Presedela je potem doma včasih več dni, preden je zopet lahko hodila. Pa ni nič manj opravljala svojega dela. Pehala se je po stanici, pomivala in prala. Ko je imela skrb za moža in otroka, se ni zmenila za svojo lastno bolehnost. Ni ji bilo do lastnega zdravja, da le otrokoma zasluži za kruhek.

Prej, ko je oče bolehal, se je mati res čez svoje moči ukvarjala. Ponoči ni spala, a čez dan si ni privoščila počitka. Že tedaj je čutila v telesu nenavadno slabost, ali tožiti ni hotela, da ne bi vznemirjala bolnika.

Po očetovi smrti je pa ostala mati z otrokoma sama. Žalost in bolelost sta njeno zdravje še bolj izpodkopali. Ali branila se je in se upirala bolezni. Hotela je svoja ljubljena otroka dobro vzgojiti. Zatorej se je ukvarjala neumorno, da bi ju preživila. Nič je ni pripravilo do tega, da bi dala otroka služiti. Rastla bi brez šolskega pouka in lahko bi se popačila na duši, ker sta bila še slaba in nedorastla.

Česar si je mati od srca želela, to ji je Bog dal: sina sta res ušla vsej izprijenosti. Obogatela sta na znanosti, in poštenje jima je bil najdražji zaklad na svetu. Ali mati sama je pa drago plačala, da je tako životarila. Saj je bilo v srečo njej in otrokoma, kar je Bog dopustil. Prepričala se je, kako močno jo ljubita. In to jima je dalo priliko, da sta se v svojem Bogu dopadljivem dejanju utrdila.

Gospodar Nevažil, pri katerem je Konopaskovka delala, je pokladal v vodo lan. Tudi Konopaskovka je stala v reki. Prosila je sicer, da ji ne bi dajal tega dela, ker ga ne zmore, ali prošnja ji ni bila uslišana.

Nevažil je dejal: »Kakšna delavka pa je to, ki se boji vode?«

Vdova je imela pri Nevažilu dober zaslužek. Bala se je priti obenj. Zato je šla in se trudila v vodi do večera.

Mrzlo je bilo. Gospodar in gospodinja sta bila v kožuhih. Konopaskovka se je pa od mraza tresla. Precej, ko je prišla domov, je legla, a ni je segrela ne odeja, ne segreta opeka.

Francek je bdel pri materi. Peterček se je pa šele pozno v noč odpravil spat. Mati je do jutra vzdihovala in tožila.

Še huje ji je bilo. Po životu jo je trgalo, a največ je trpela v nogah. Bolečine so bile vedno hujše. Zdravila, nasvetovana od usmiljenih sosed, niso nič pomagala.

Francek si ni vedel pomagati. Hitel je h gospodu Hvatalu in mu pripovedoval s solzami v očeh o novi nesreči.

Vrli gospod se je družine tudi sedaj usmilil. Žal, bolezen je bila tako huda, da se ni dala odpraviti z zdravili, kakršna je zapisal. Hodil je doktor v Detin več nedelj. Poizkusil je to, poizkusil ono, a naposled uvide!, da v tem slučaju njegova učenost nič ne pomaga.

Konopaskovke ni sicer že nič več bolelo. Notri je bila zdrava. Jedla je in spala, a na noge se kar ni mogla opreti. Kadar se je vzdignila, se je zopet sesedla kakor negodno dete. Če je hotela priti v sobi od ene stene do druge, se je plazila ob klopi. In ako je hotela iz hiše, se je opirala ob berglje. Navadno sta ji pomagala Francek in Peterček, vodeč mater včasih po vasi, da bi tu ali tam pukala perje. Za nobeno drugo delo ni bila. Niti negodnih otrok ni mogla več varovati, če so jo ljudje klicali. Le kadar so spali, je sedela poleg njih, pa jih gledala in zibala.

Nevažil se je Konopaskovke dolgo izogibal. Sama pa tudi ni šla k njemu, ker je ni več klical. Sosedje so mu zamerili, da jo je bil silil v vodo. Vedeti je moral, da je voda zanjo strup. Govorili so o tem in menili, da bi ji on moral pomagati. Ker se pa ni nič zmenil, so se ljudje sami potegnili zanjo. Jemali so jo k sebi in ji pošiljali milodarov.

Tudi Francek je vedel, kdo je materi storil krivico. Jako je bil hud na zlobnega moža. V njegovo hišo še stopiti ni maral. Rajši je krenil po ovinku, da ga ni srečal. Postal mu je tako gorak, da je tudi Peterčku povedal, kaj je naredil materi.

Peterček bi se bil rad maščeval.

Rekel je: »Jaz mu pa tega ne odpustim. Ako hočeš, ga počakava, ko pojde po nasipu. Takrat pa planeva nanj kakor divja. In kot bi trenil, bo v vodi — rad ali nerad.«

Francek je dvomil, da bi se jima dal v vodo vreči, in je bil prepričan, da bi z njim vred še sama padla v tolmun.

To se je zdelo tudi Peterčku mogoče. In kopati se v mrzli vodi na jesen, to ga ni nič kaj mikalo in veselilo.

In prišlo mu je na misel nekaj drugega.

»Kaj misliš, Francek,« ga je vprašal, »ali ne bi šlo, če bi ga s kamenjem — tako kje v gozdu?«

Francek pa tudi tega predloga ni sprejel. Zavrnil ga je, da bo najbolje, ako gresta k njemu in mu očitata, da je mater pahnil v nesrečo.

»No, prav,« je pritegnil Peterček, »ali v hišo ne pojdeva. Poiščeva ga na dvorišču in pustiva vrata za seboj odprta, da bova lahko stekla, če bo treba.«

Ni ostalo pri tem. Ker sta imela navado, da sta vse, kar sta namepravala, povedala materi, sta ji zaupala tudi to nakano.

Mati jima je resno prepovedala vsako maščevanje. Naročila jima je, naj Nevažila in Nevažilovko vljudno pozdravljata, zatreta v srcu vso jezo in celo molita naj za njiju.

Otroka sta ji morala to obljubiti, dasi sta nekoliko ugovarjala, da to ni morda prav.

»Sovražiti se ne sme,« je povzela mati, pa pristavila: »Hudo mi dé, da tako lahko pozabita nauk in zgled Jezusa Kristusa. Kaj ne vesta njegovih besedi: ‚Jaz pa vam povem, da vsak, ki se jezi na svojega brata, bo kriv sodbe?‘ — Francek, prinesi mi svojo knjižico!«

Francek je prinesel knjižico. Mati je pokazala stran, kjer je stalo napisano, da je jeza izmed sedmih poglavitnih grehov. Francek je to bral in pristavil, kar je napisal sveti Pavel Efežanom: »Vsa bridkost in ves gnev in vsa jeza, tudi vpitje in bogokletstvo naj se odpravi od vas z vso drugo hudobnostjo vred.«

Peterček je zopet povedal, kako je Jezus povračeval svojim sovražnikom, jim izkazoval dobrote in molil zanje še na križu.

»Zlata ctroka,« jima je mati dalje govorila. »Nevažil gotovo ni naš sovražnik. Prenaglil se je, ne smemo ga hudo soditi. In če bi vama kdo res nalašč storil krivico, prosim vaju, ne maščujta se in ne povračujta hudega s hudim, temuč z dobrim. Če ne bosta tako delala, ne bom uverjena, da umejeta in ljubita našega Odrešenika.

Dečka sta se sramovala, pa pokleknila in molila za Nevažila, ki je bil kriv materine bolezn.

VI.

Francek in Peterček še nista bila odmolila svoje molitve za Nevažila, ko so se odprla vrata in je sam Nevažil stopil v hišo.

Dečka sta se ustrašila ter zvedavo pogledala vanj, kaj neki išče pri njih. Sicer sta še klečala, ali nič več nista naglas molila.

Konopaskovka je Nevažila prijazno pozdravila. Ta ji je podal roko, ona pa jo je potresla, rekoč: »Že dolgo se nisva videla, kako pa kaj?«

»No, meni se ne godi slabo,« je odgovoril Nevažil, »ali imate bolečine?«

»Hvala Bogu,« je dejala Konopaskovka, »zdaj je že dobro, samo da bi mi noge malo bolje služile!«

»Draga žena,« je zavzdihnil Nevažil, »sam Bog ve, kaj bi jaz dal, da bi mogli hoditi. Ne verjamete mi ne, kako me boli, da sem vas pahnil v to nesrečo. Se jezite name, kaj ne?«

»Nikakor ne,« mu dé Konopaskovka, »ako bi se spodobilo, bi vam dala trden dokaz za to.«

Nevažil ga je želel slišati.

Dolgo se je obojavljala Konopaskovka, naposled pa je vendar rekla, da sta Francek in Peterček ravnokar molila zanj.

To ga je genilo. Solze je imel v očeh. Kar izpregovoriti ni mogel.

Dečka sta se sramovala, da sta bila izdana, vstala sta in bojazljivo sedla na klop.

Ni jima škodovalo, da sta slišala, kako je Nevažil prosil mater za odpuščenje.

Rekel je: »Že večkrat sem bil namenjen k vam, a bal sem se, da mi boste očitali, kar sem zakrivil, pa sem se vselej vrnil. A vse ni nič

ponačalo. Noč in dan ste mi bili v mislih. Danes me je pa takó vleklo k vam, da sem se odločil, naj bo že tako ali tako.«

Konopaskovka ga je še enkrat zagotovila, da ni jezna nanj. Pa še opravičevala ga je, češ, da gotovo takrat ni delal iz slabega namena.

Ali on ni hotel biti brez krivde. Štel si je za svojo dolžnost, poravnati ženi krivico.

Konopaskovka ga je prosila, naj si ne dela skrbi, češ, da se je vdala v vse, kar jo je zadelo.

»Samo za ta dva mi je,« je vzdihnila in pokazala na Francka in na Peterčka, »Ne morem ju nadzirati, varuj ju Bog, da bi se mi ne izpridila. Rada bi ju dobro vzgojila. Predvsem mi je do tega, da bi ne zanemarjala šole.«

»Pomagati vam hočem v tem,« reče Nevažil. »K nam pridite v tisto malo sobo zadaj iz veže. Moj rajni oče so jo imeli. Zdaj je prazna. Rad vam jo prepustim — prav zastoj.«

Konopaskovka je z veseljem sprejela ponudbo. Stanarine res ni mogla plačevati. Sicer je bilo le nekaj goldinarjev, ali kako bi, ko je bilo komaj za živež in druge potrebe. Težak kamen se ji je odvalil od srca. Zahvalila se je Nevažilu za njegovo dobroto in mu obljubila, da bo že delala, da mu povrne.

Nevažil pa tega ni dovolil in je rekel: »Kadar mi boste delali, vas bom plačal. Imeli boste hrano, pa otroka tudi, ko bi jima kdaj manjkalo kruha za v šolo.«

To je ubogo mater zares utešilo. Tudi dečka sta bila vesela. Hvaležno sta zrla na Nevažila. Ko je odhajal, sta skočila s klopi, pa mu poljubila roko.

Domenili so se, da se Konopaskovka čez štirinajst dni preseli k Nevažilovim. Do tedaj je hotel on dati popraviti okna in peč. Konopaskovka se je hotela pobotati s svojim gospodarjem, kakor se je spodobilo.

Bili so zopet sami.

Mati je rekla: »Bog je blagoslovil vajino molitev, otroka. Zdaj imamo dobrega prijatelja, ki bi ga bila vidva skoraj naredila za našega sovražnika, če bi se bila maščevala.«

To je tudi Peterček razumel.

Priznal je materi, da ne čuti več jeze na Nevažila in da ga hoče ljubititi kakor očeta.

Francku je pa zaupal še druge reči.

Pravil mu je, ko sta šla v gozd: »Prav, da je bil pri nas. Dasi sem zanj molil, vendar je bilo v meni do njega še nekoliko jeze.«

»Mislila sva,« je dejal Francek, »da ne bo priznal krivde. Zdaj pa vemo, da bi jo rad popravil. To naju je nagnilo k ljubezni.«

»Jaz bom pa tudi njegove otroke rad imel,« se je pohvalil Peterček. »Dokler sem črtil očeta, tudi njegovih otrok nisem maral.«

»Pa jim morda nisi kaj prizadel?« je vprašal Francek.

»O nič, nič,« je odgovoril Peterček, »ali komaj sem se premagoval, da nisem manjšega nabunkal.«

»Kaj takega pa vendar ne!« mu zapreti brat.

»Vesel sem, da ga nisem!« odkritosrčno pritegne deček. »To mi je samo na misel prišlo. Nevažila bi ne bil zmožel, ali njegovega fantka sem pa že tolikrat vrgel, seveda samo v šali; zato sem ga menil zagnati tudi zares.«

»Ali spoznaš, da bi bilo to grdo in nespametno?« vpraša Francek.

»O pripoznam,« dé Peterček. »Sin ne more nič za to. Nič žalega ni storil ne meni, ne materi. Pa če bi nama tudi bil, zdaj se ne bi več maščeval nad njim.«

»Tudi jaz mislim tako,« pritrди Francek, pa pristavi: »Nevažilovim morava izkazovati ljubezen, kadar bomo pri njih, in otrokom ne bova nikdar v misel vzela, da so se mati pri njih prehladili.«

In tako je bilo. Ko so se preselili Konopaskovi k Nevažilovim, sta bila otroka vljudna in prijazna. Ubogala sta gospodarja, se dobro razumela z njegovimi otroki in se za vsako dobroto zahvalila. V šolo sta hodila brez ovir. Po šoli sta delala metlice in metle, a v četrtke sta jih prodajala.

Francek je delal že tudi coklje in škrpete. Izrezoval je igrače za otroke, in če je utegnil, je plel košare in sestavljal kletke. Gospodar mu je sam dajal les. Vselej mu je pripeljal iz gozda kakšen pripraven les. Delo je otroka jačilo. Bil je močan. Ako je Peterčka prižel k sebi, se je ta takoj zgrudil na tla in prosil za milost. Cepiti, sekati in nositi težka bremena je mogel kakor kak dorasel. Pa kar si je on natovoril na samokolnico, tega Peterček še premeknil ni.

Vrla brata nista hotela biti nadležna Nevažilovim. Mati si je hrano zaslužila. Otroka sta pa tudi zmeraj naredila toliko, da jim ni manjkalo kruha in krompirja.

Francek pa vendar ni bil povsem zadovoljen in srečen. Vedno je nekaj premišljal, pa otožen je bil. No, Peterček je že opazil, da mu nekaj ni prav.

Vpraša ga nekoč: »Francek, v tla gledaš, pa nič ne govoriš, kaj pa ti je?«

»Meni nič,« je odgovoril Francek, »ali mati nimajo, česar potrebujejo.«

»Česa nimajo?« se začudi Peterček.

»Nimajo,« zatarna Francek, »saj sami pravijo.«

»Kako to?« zmaje Peterček z glavo. »Mati imajo živež in toplo sobo, nič jih ne boli.«

»No, pa imajo še druge potrebe!«

»Kakšne pa?«

»Oj, Peterček, da ti ne pade v glavo! Ne smeš zmeraj misliti le na telo. Mati imajo tudi dušo, in ta sedaj silo trpi.«

»Aha, zdaj pa že vem,« vzklikne Peterček. »Mati ne morejo v cerkev, in to jih boli.«

»Mene bi tudi bolelo,« zatrdi Francek, »če bi toliko časa ne bil pri sveti maši, ne pri pridigi.«

To je tudi Peterček priznal, ali menil je, da materi ne moreta nič pomagati.

Francek je bil pa trdno prepričan, da ji pomoreta, ako ga bo Peterček podpiral.

Peterček mu je svojo pomoč kar obljubil. Radoveden je bil, kako bi bilo mogoče, da bi mati prišli v cerkev. (Dalje.)

Mladostne sanje.

Trgovec Slokar iz našega trga mi je pripovedoval tole zgodbo: »V mladih letih sem študiral v mestu blizu svojega doma. Dasiravno sem bil od doma reven, so oče na prigovarjanje učiteljev vendar sklenili, da poizkusijo, kako bi šlo, če bi me spravili v mestne šole. Vpisali so me v tretji razred ljudske šole in mi preskrbeli stanovanje pri stari gospodinji. Hrano sem pa dobival po dvakrat na dan v nekem zavodu. Seveda je bilo to veliko premalo za moja leta, ko človek pri telesnem dozorevanju skoro ne misli na drugo kot na jed.

Kolikokrat sem se v tistih časih spomnil na dom in si poželed vsaj tega, kar je doma ostajalo. Učenje mi ni delalo težav, in tudi veselje sem imel, a kljub temu sem si vedno želel nazaj domov. Izmed vseh šolskih predmetov pa me je najbolj zanimalo in veselilo risanje. Že v domači šoli sem bil najboljši risar, in gospod učitelj me je večkrat pred drugimi učenci javno pohvalil. Te hvale sem bil neizrečeno vesel in prizadeval sem si, da bi bile moje risbe še popolnejše. Da bom pa tudi v mestu med najboljšimi risarji v razredu, tega si nisem upal misliti. Kako sem bil ponosen in vesel, ko me je tudi tukaj gospod učitelj takoj prve ure pohvalil v pričo vseh. Risal sem od tedaj kar naprej. V šoli med odmori, pa tudi med poukom pod klopjo, doma o prostem času in tudi ob urah, ko bi se bil moral učiti. Prerisaval sem vse različne podobe in bil neizrečeno vesel, če se mi je slika posrečila. Najrajši sem prebiral življenjepise slavnih slikarjev. Hotel in želel sem na vsak način postati tudi tako slaven, da se bodo tudi o meni pisale knjige.

Po dovršeni ljudski šoli sem vstopil v gimnazijo, dasiravno bi bil šel rajši v realko, ker se je tam poučevalo tudi risanje. Pa oče se niso ozirali na te moje želje. Svoje veselje do risanja sem ohranil tudi v gimnaziji in ves svoj prosti čas sem uporabil za to. V gimnaziji sem našel sošolca, ki je imel enako veselje do risanja in enake načrte kot jaz: postati kdaj slaven slikar.

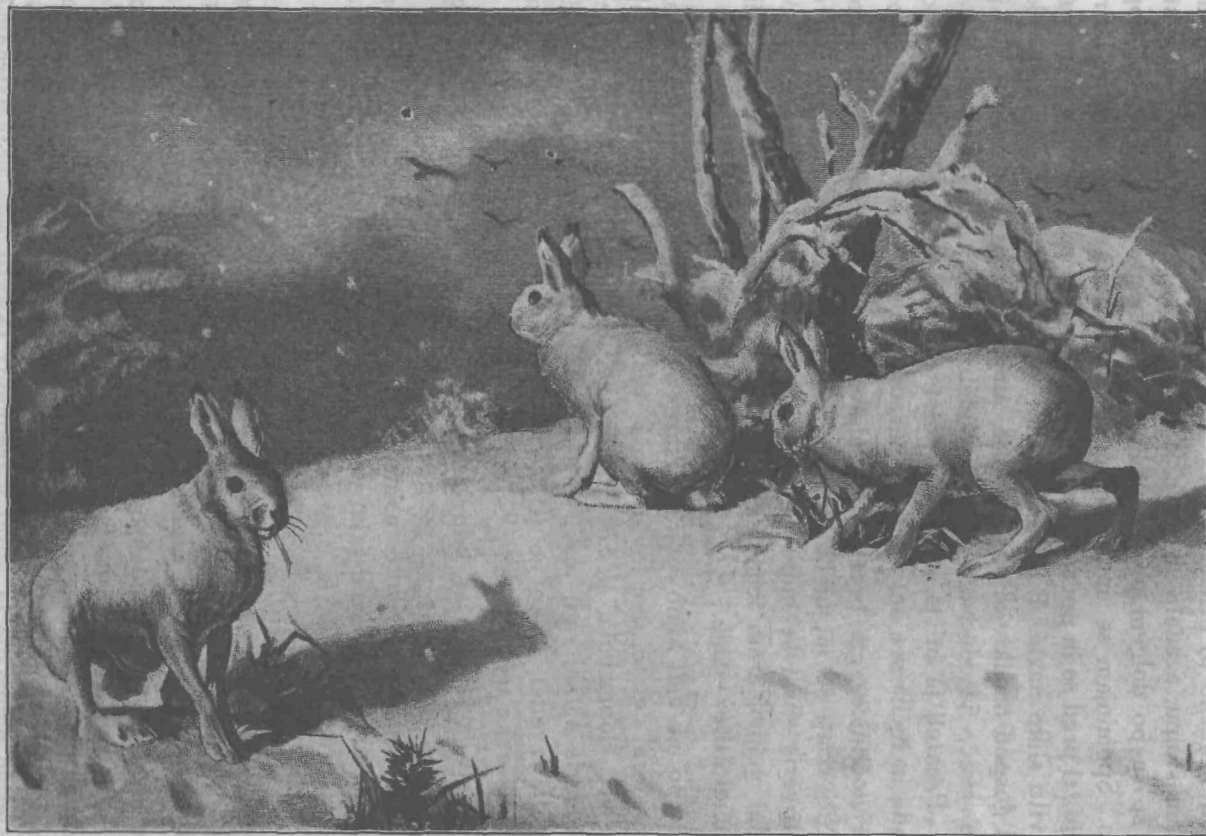
Seveda sva se takoj seznanila in sva postala prijateljca. Hodila sva drug k drugemu gledat slike, ki sva jih dovršila, in dajala sva drug drugemu nasvete in izpodbudo. Razume se, da na obeh straneh ni manjkalo hvale.

To je trpelo kaki dve leti, in oba sva srečno prijadrala v tretji letnik. Poznalo se je pa že obema, da preveč riševa. Moj sošolec, na primer, je imel že ponavljalni izpit iz latinščine, dasiravno je bil prve čase najboljši latinec. V tretji šoli sva še z večjo vnemo nadaljevala svoje »umetniško« delovanje. Tovariš Rožan je v resnici toliko napredoval, da sem ga na tihem kar zavidal in se trudil, da bi ga dosegel. Njegove risarije so res vsi občudovali. Kupoval je že vse različne slikarske priprave, za kar sem imel pa jaz premalo denarja. Tretjo šolo sva po veliki milosti profesorjev in po polnem sporu z grščino še srečno dokončala. V četrti pa se je obema učenje popolnoma ustavilo. Izgubila sva pa tudi veselje do »suhoparne« grščine in do latinščine. Večkrat sva šla rajši na izprehod kot v šolo. V prosti naravi sta se najini »umetniški« duši počutili vse drugače kot v šolski ječi. Tu sva lahko brez motenja slikala, medtem ko naju je v šoli vedno motil kak profesor s svojimi, za naju tako suhoparnimi vprašanji. Drugi dan pa sva kazala v šoli uspehe svojega izvunšolskega delovanja. Žela sva seveda hvalo in ugodno kritiko od vseh strani. Tako je minulo leto in nama prineslo grenak sad v podobi popolnoma nezadostnih uspehov v šoli. Mene je to nekoliko pretreslo, moj tovariš pa se ni dosti menil za to. Zidal si je gradove v oblake in delal načrte, da gre na kako slikarsko šolo, kjer ga ne bodo nadlegovali z grščino in enako brezkoristno navlako.

Po končanem šolskem letu sva ostala še nekaj dni v mestu. Nikomur se ni ljubilo domov, celo meni ne, ki sem komaj čakal, da se po enem letu zopet enkrat vsaj nasitim doma. Celo leto sem preživel v največjem pomanjkanju, in le veselje z mojim postranskim opravilom mi je dajalo še toliko moči, da sem vztrajal do konca. Počasi sem se tudi jaz vdajal tolažilni misli, da grem s sošolcem Rožanom na kako slikarsko šolo.

V tem času je delal moj tovariš ravno novo sliko, ki smo jo vsi zelo hvalili. Povečal je namreč sliko na neki razglednici, predstavljajočo velikanski samostanski vrt v večerni zarji. Drevje je bilo ravno v najlepšem cvetju, in vse je dihlo življenje in mladost. Po stezi med rožnimi grmi in med razcvitajočimi drevesi pa je šel osivel samostanski brat, opirajoč se na palico. — To sliko je delal moj tovariš z barvami. Meni je zelo ugajala, in nisem si še upal narediti kaj takega. Kmalu po šolskem letu jo je tovariš dovršil. Ne morem popisati veselja, ki ga je kazal sam ob dovršenem delu. Vsakemu je pripovedoval, kakšne barve je mešal, da je dobil to in ono pravilno barvo.

Zdaj se je začelo posvetovanje, kam bi del sliko. Izvedel je v mestu za nekega gospoda, ki je kupoval iz samega veselja do lepih del za svojo domačo zbirko različne starinske stvari in tudi slike. Namenil se je moj tovariš, da ponudi temu gospodu svoje prvo večje »delo«. Neko popoldne

Planinski zajec pozimi.

sva se napotila oba proti stanovanju tega ljubitelja umetnin. Videl sem, da se je moj tovariš s težkim srcem odpravljal v hišo. Jaz sem nestrpno čakal na ulici odločitve, kajti nameraval sem tudi jaz poizkusiti srečo, če bi prijatelj spravil to svojo sliko v denar. Dolgo ga ni bilo nazaj. Meni je bilo tako mučno to pričakovanje! Stokrat sem menda pogledal na uro v bližnjem stolpu, a zdelo se mi je, da je kazalec vedno na istem mestu. Odprla so se po dolgem pričakovanju vendar vrata in prijatelj je stopil na ulico. Spominjam se natančno njegovega obraza v tistem hipu. Prezirljivo je zrl pred se in počasi korakal proti meni. Pod pazduho je prinesel lepo zavito sliko nazaj. Bilo mi je takoj vse jasno. Vprašal sem ga, kaj je rekel gospod o sliki. »Pohvalil jo je, ampak kupiti je ne more, ker jih ima že preveč,« je odgovoril Rožan. Videlo se mu je takoj, da ne govori resnice. Prijatelj je bil ta dan zelo potr. Ni se mu ljubilo govoriti kot po navadi, in ločila sva se, ne da bi naredila kak nov načrt za bodočnost.

Te počitnice sem preživel v velikem nemiru in veliki nezadovoljnosti. Niti risati se mi ni ljubilo kot navadno. Dozdevalo se mi je, da je moj tovariš slišal še hujšo obsodbo svoje slikarske umetnosti, kot jo je razodel meni. Zaradi tega sem izgubil upanje, da se mi kdaj uresničijo moje »umetniške« sanje.

Oče so me dali kljub moji zanikarnosti še drugo leto v šolo. Ponavljati sem moral četrto, moj tovariš pa je res odšel na neko slikarsko šolo. Nisva si več dopisovala, in zdelo se mi je, kot da bi se me bil moj nekdanji tovariš ogibal radi tega, ker sem bil priča njegovi smoli. Vendar sem kmalu izvedel, kako se je tovarišu godilo pred ostrim sodnikom njegove slikarske umetnosti.

Gospod ga je vprašal, kdo je in odkod. Tovariš mu je opisal svoje umetniško delovanje, kar pa gospoda ni posebno zanimalo. Pogledal je sliko in rekel, da ji še veliko manjka do popolnosti. Odločno je odklonil ponudbo, da naj bi on kupil tako delo. Priporočil mu je, naj se le pridno uči šolskih predmetov in le o prostem času naj vadi druge zmožnosti, o katerih še ne ve, če se mu bodo obnesle.

Slednjič je Rožan vprašal, če morda gospod ve za kakega drugega človeka, ki bi mu odkupil njegovo delo. Gospod mu je smehljaje odgovoril: »Poznal sem ga, a predobri mož je žal že davno umrl.« — — —

Rožan je po teh besedah odšel. Če je razumel, kaj je mislil gospod, ne vem. Jaz sem bil takoj na jasnem, ko sem to izvedel. Začelo se mi je jasni, da od svoje slikarske umetnosti ne bom mogel živeti, in opuščal sem vedno bolj svoje sanje. Ker mi tudi drugo leto ni šlo učenje, sem zapustil še med letom gimnazijo in odšel v trgovino. Dopršil sem potem trgovsko šolo z najboljšim uspehom in popolnoma pokopal nekdanje sanje. To mi je bilo gotovo v srečo. Črez mnogo let sem se namreč zopet sešel s svojim tovarišem iz mladih let. Takrat mi je potožil, da se mu slabo godi in da si komaj prisluži svoj vsakdanji kruh. »Hrepenenje po slavi me je zapeljalo v mladih letih,« je dostavil potr.

Tako je: kdor stavi svoje gradove na pesek, mora biti prejalislej razččaran. Jaz sem jih le en čas, zato sem zdaš tudi popolnoma zadovoljen s svojim stanjem, dasiravno ni sijajno. A živi se pošteno in v zadovoljnosti, in to je dovolj.« —

Maksimov.

Zgodba o sinici.

Majhna in plašna je bila. Skakljala je hitro od veje do veje in se je zelo bala; slišala je za seboj, kako kriči v dolini vrana, kako se oglašča v smrečevju šoja z rezkim glasom — in od strahu se ji je stisnilo malo srčece. A vedno naprej je skakljala mala, nerodna, vedno više in više, proti vrhu. Tupatam je postala, okrenila se, ozrla se s strahom in grozo v očescih po celem gozdu — prisluškovala je in je potrkala s kljunom na vejico, v dolini pa je zopet zakrakal vran, oglasila se je šoja, čudni, strašni, grozni glasovi so bili to: dvignila je sinica glavico, nagnila jo po strani in je zletela na drugo vejico, skrila bi se bila rada vsa majhna in plašna, kakor je bila.

Daleč naokrog so šumeli gozdovi, temni, globoki. Bala se jih je uboga siničica — vedno je šumelo, bučalo, zibalo se v vetru. Bil je večerni strah v mladem siničjem srčecu. Čisto sama je letala od veje do veje; nikjer ni zapazila svojega bratca in uboge sestrice, odkar so bili poleteli od doma v božji svet. Veliki, črni sovražni ptiči so se šopirili po gozdu. Tem ni zaupala in ni se upala k njim. Videla je enkrat, kako je zaplahutalo ravno nad njo dvoje črnih, strašnih kril, in oči — dva črna oglja — so se ozrle jezno nanjo. Zato se je bila teh mogočnih, visokih gosposkih ptičev...

Takrat, ko je bila doma, je bilo pa lepo. Spominjala se je še čisto dobro: blizu male, prijazne vasice v velikem vrtu, med belim cvetjem košatih jablan — tam je bil njen dom. Bratci in sestrice so se gnetli krog nje. Pogovarjali so se tiho, domače, smejali so se poredno. Vse je bilo kakor naslikano, nič groznega in strašnega ni bilo v tistem gnezdecu. Otec in majka, vsa majhna in uboga, sta bila tako prijazna, tako dobra... Zgodaj zjutraj sta odletela daleč, daleč proč in se vračala kljuna polna dobrih reči. Bog ve, kje sta dobila vse tisto.

Prijazen dom je bil, v njem je bilo v resnici lepo, domače življenje. Vse naokrog cvetje, belo, dehteče, v solncu se bleščeče; povsod tihe jablane, tiha vas sredi njih, sredi belega, dehtečega cvetja. Gorak dom je bil to. Posebno zvečer je bilo prijetno. Stisnili so se skupaj bratci in sestrice, k majki in otcu, ki sta bila tako prijazna in majhna kakor sami. Pa so se pogovarjali o domačih, lepih stvareh, tiho, mirno — saj je bilo vse naokrog tiho, lepo. Mrak je mižal v gnezdu, nič strašnega ni bilo v njem: še veseli so ga bili mladiči... Pogledovali so zdajpazdaj iz gnezda,

smejali so se poredno — glej, tam leti velik, grozen vedomec, smešen in strašen, nič nam ne more storiti..., in so se prihulili k tlom, stisnili so se skupaj, otec in majka sta bila poleg — o, le beži naprej, ti strašni, grozni vedomec, saj nam ne moreš storiti nič žalega!...

Časih so se pa nehali pogovarjati po domače. Spomnil se je morda otec, majka še je spomnila: drug svet je še tam zunaj, sicer lep, a velik in gosposki: daljne, zlate ravnine so to, prelepe pokrajine, polne zlata in krasnih rož. Tam pač ni tega domačega, belega cvetja jablan, tega domačega solnca nad tiho vasjo in vrtom — zlate, s srebrnimi stebri okrašene dvorane morajo biti tam; drug svet je tam, lep in gosposki, topel in zelo prijeten... Zakaj domislili so se takoj mali bratci in sestrice: od tistega lepega kraja prinašata gotovo otec in majka toliko dobrih stvari za lačne kljune. O, lepo mora biti tam, večer raj, tam zunaj vasi, zunaj domačega doma...

Tako so stegovali mladiči male vratove iz gnezda, nevoljni, malo jezni, nevoščljivi, da je še kak drug svet tam zunaj, in da prebivajo tam gosposki ptiči, ki se šopirijo ošabno, pa brez njih, po zlatih dvorinah kakor kraljiči in princezinje... Zrli so mladiči jezni vunkaj in niso bili veseli: tam je vse gosposko, vse lepo in svetlo; tu pa, doma, tako žalostno in domače. Poleteli bi tja v drugi svet, ponosni in prešerni; dvignili bi peruti kakor orli, pa bi zajadrali preko poljan, po jasnem obzorju, v zlato, veselja in sreče polno deželo. — A ne morejo. Tako majhni in slabotni so še, nerodni, nevešči — kako bi letali med tistimi gosposkimi ptiči?...

Prišel pa je vendar čas, da so dorastli. Že je bilo v gnezdu tesno, in vsak si je želel vunkaj: tja v drugi svet... Ta vrt, to belo, snežno cvetje, ta tiha, mirna vasica, to otroško, neumno solnce nad njimi: vse se jim je zazdelo naenkrat tako kmetiško in pusto. Ne ostati! Le vun, vun, tja v drugo življenje, kjer so zlate poljane in je solnce veliko in gosposko! Le brž vun, zunaj je še drugačen svet, lep, zlat. Zakaj bi čakali v tem pustem domačem kraju?... Da, kar vun iz domačije!

Veliko hrepenenje je vzrastlo v gnezdu. Vun iz rodnega mesta, vun iz pustega kraja, v življenje, v zlato svobodo! Lepo bodo jadrali nad livadami in griči in mesti, visoko na obzorju, ponosni, gosposki, še orel jih bo zavidal. Naprej, naprej v zlate kraje, kjer je drevje iz srebra in hiše iz zlata! Veliko lepega je tam, veliko sreče in veliko dobrote. Vun v življenje, v prostost!...

Ni bilo več lepo doma, ah, nikakor več! Zato je zapustila prva sinička lepega jasnega dne tiho gnezdo in je poletela vun. Nič več se ni ozrla nanj — že je bil v megli njen dom, pred njenimi očmi pa so se odpirale nove pokrajine. Pa ni letela lahko, nerodna je še bila, majhna in uboga. Videla je druge ptiče nad seboj: jadrali so ponosno po obzorju, svetli v solncu, ki je lilo nanje. Ona pa ni ljubila teh gosposkih ptičev: sovražila jih je, ker so zrli tako prezirljivo nanjo in so se je sramovali...

Ah, mnogo dni je že preteklo od takrat. Iskala je pač zlato deželo, a je ni našla. Povsod isto drevje, iste vasi, ista polja naokoli; nikjer pa

zlate dežele, ki si jo je bila naslikala še v tistem gnezdju. Izgubljena ni bila več vesela; zaželela si je nazaj...

Tudi tu v temnem gozdu, kjer je živela sedaj, ni bilo lepega, veselega življenja. Saj je še vedno šumelo, bučalo — črni, grozni strahovi so jo opazovali iz vseh kotov. Čutila je: tam iz daljave prihaja, veliko, nerodno kakor gora, grozne oči... In bliža se polagoma, po prstih, tat... Nejasen šum vse naokoli, povsod prhutanje. Gotovo lomasti med vejami dreves strašni vedomec, velik in besen... Poslušala je nerazločne glasove, ki so ji prihajali na uho, zletela je še malo više na drevo, postala je plašna in se potuhnila. Črno in grozno preži nanjo tam iz daljave; kdo ve — morda čaka, da bo planilo naenkrat ter ji zasadilo ostre kremplje za tilnik. Drevje šumi, klanja se in ziblje — vse naokoli strah.

Bala se je majčkena siničica teh groznih strahov in je poletela vun iz gozda. Proč, da, proč iz gozda, kjer se šopirijo veliki, mrki ptiči! Nazaj domov! Tam je tako lepo, tako domače vse: tiha vasica, belo cvetje jablan naokoli — tam stoji tihi, gorki dom, tam naj bi bila ostala vedno; tam ni strašnih, črnih gozdov, tudi strahov ni tam! Domov, domov!...

Že je bil gozd za njo. Letela je nalahno, malo nerodno. Vedno naprej, vedno naprej, zopet v domačijo, nazaj v tihi, gorki dom. Zdajpazdaj je počila na kakšnem drevesu, a se je zopet napotila naprej. Sama je bila tujka, ki se vrača... Jadrali so pač po jasnem, belem obzorju gosposki in zelo mogočni ptiči, pa ti se niso zmenili zanjo, še pogledali je niso. Visoko so leteli, visoko v solncu, ki je gorelo in lilo žarke na pusto zemljo. Mogočno, kakor kralji so jadrali ti ptiči naprej, kakor da je vse to belo jasno obzorje njihovo. Sinica pa, uboga, majčkena in nerodna, je letela nizko nad zemljo, nizko nad polji in drevjem in hišami, zdaj gor, zdaj dol.

Tedaj je zaprhutalo visoko nad njo, grozno in mogočno. Dvoje strašnih kril! Ozrla se je dol, spuščalo se je z neba... Beži, siničica, skrij se! Zbežala je, rada bi se bila skrila, pa se ni mogla. Tisto grozno in črno se je bližalo čudovito hitro; že je čutila na sebi jezne ognjene poglede... Skrij se, skrij, siničica!...

Zamahovala je krčevito s perutmi, rada bi se bila rešila. Glej, tam je že vas, tam je že drevo; zato kar naprej, hitro, rešitev je blizu!

Oslabela je siničica. Poletovala je bolj počasi, smešno, kakor netopir. Toda črno in veliko, ona grozna gora, se je bližalo — zagrabilo jo je naenkrat za vrat. Zvila se je, ozrla se plašna na temne peruti in v tiste ognjene oči — vse ni nič pomagalo.

Občutila je kremplje v mesu. Curek krvi ji je zdrsnil po prsih dol. Klonila je glavico, niže in niže. Velika slabost jo je obšla. Kremplji režejo v meso... ostri, brušeni noži. Kljun vseka...

Nagnila se je v smrt. Zamahnila je s perutmi. Temno in črno pa se je dvignilo vedno više in više. Po belem, jasnem obzorju plava, mlado žrtev v krempljih...

Cvetinomirski.

Zabavni dogodki iz minulosti.

Po raznih virih nabrala Gnjevoš in Internus.

5. Ponočni strah.

Po bitki pri Jeni je Napoleon nekaja časa stanoval v gradu Šarlotenburg. Tu je stala v sobi, kjer je obedoval kralj Friderik Viljem III., ura, ki je natanko posnemala trobentanje vojakov. Ta soba je bila tudi Napoleonu prideljena za stanovanje. Najbrž je kak poreden sluga uro zvečer navil, in o polnoči so troblje zatrobile po celem gradu. Sluge, adjutanti, tudi Napoleon — vse je hitelo iz postelj, vsi so mislili na zavraten napad. Pa kmalu je vse prenehalo, ne da bi bili izvedeli prestrašenci, odkod to trobljenje. Zato so postavili straže po gradu. Ob eni se je trobljenje zopet oglasilo, in ker so straže šle za glasom, so prišle tudi v obednico, kjer je stala ura in — trobila.

6. Otroška preprostost.

Ludovik XIV., francoski kralj, se je nekega dne sam izprehajal v Versaillesu (beri: Versáju) in se približal vrtu nekega vrtnarja. Ko vrtnar zagleda kralja, hitro odtrga na bližnjem drevesu dve jako lepi marelici ter ju izroči svojemu dvanajstletnemu sinku z naročilom, naj ju ponudi kralju v dar. Deček teče, dohiti kralja in mu reče: »Ali bi Vaše veličanstvo ne hotelo milostno sprejeti ti-le dve marelici kot darilo mojega očeta?« V svoji privajeni vljudnosti ju sprejme kralj ter takoj slastno ugrizne eno. Potlej pa reče dečku: »Čuj, dečko, dajva si pošteno razdeliti in druga naj bo tvoja.« Brez obotavljanja jo deček vzame in začne lupiti s svojim nožičkom. »Zakaj pa delaš to?« ga vpraša kralj. Z vso odkritosrčnostjo odgovori vrtnarjev sin, da mu je takrat, ko je tekkel za kraljem, ena padla v lužo, zdaj pa ne ve več, katera; zato zdaj to lupi za slučaj, ko bi bila pa vendarle ta padla v blato.

7. Dionizij kupuje modrost.

Med trgovci je sedel tudi modrijan Diogen. Kralj Dionizij ga vpraša: »Kaj pa ti prodajaš?« Odgovori mu: »Modrost!« Nato vpraša kralj: »Po čem je tvoja modrost?« Diogen reče: »Po šeststo goldinarjev.« Dionizij mu res da šeststo goldinarjev ter zahteva od njega modrosti; a modrijan mu reče: »Karkoli delaš, delaj modro in pazi na konec!«

Čez nekaj časa se izkuje zarota proti Dioniziju, in podkupljeni Dionizijev brivec mu je imel prerezati vrat, ko ga bo prvič bril. Ko brivec prične svoje delo, Dionizij za šalo izreče besede: »Karkoli delaš, delaj modro in pazi na konec.« Brivec se je silno prestrašil; kajti mislil je, da kralj ve za vso zaroto. Ves preplašen poklekne pred kralja in ga prosi milosti ter mu pove vse o zaroti, in kako je bil on odločen, da umori kralja.

Zdaj se je Dionizij prepričal, da Diogenu ni predrago plačal modrosti.

DEKLAMOVANKE.

3. Sirota.

Čez sinji baldahin
tri zvezde so priplavale,
ko tri prelepe ptičke
so vstale iz temin.

In šla pregrenko svojo pot
sirota je skoz noč,
za mamico umrlo
prebridko plakajoč . . .

»Ah, mati, kdo bo zdaj z menoj,
da svoje mu srce
odkrijem, kdo bo lajšal
zdaj mojo bol, gorjé?«

In zvezdice so slišale,
obstale sred neba.
»Sestrica naša bodi,
sirota žalostna!

Veš, kje so tvoja mamica?
Me vemo pot do nje:
V nebesih so pri Bogcu
in molijo zate.«

Usmiljeno nasmehnile
so s sinjih se višin
in misli so ubožice
odplule iz nižin . . .

Sestrica med sestricami
je plula prek neba,
pozabila na svet je,
da je osamljena.

Med zlatimi je zvezdami,
med tremi angelci,
priromala veselo
k predobri mamici.

In zapuščenost svojo vso
je tam potožila
in mati je v objem sladak
roke ji prožila.

Ah, materin poljub
in materin objem
izbriše zadnjo solzo
razplakanim očem!

Jože Plot.

Zakaj?

8. Zakaj so sestre usmiljenke tako priljubljene strežnice? Zato, ker se iz ljubezni do Boga popolnoma žrtvujejo svojemu poklicu. Prelepo jih je nedavno pohvalil na Dunaju neki ranjen bosenski mohamedanski vojak. Rekel je jezuitu p. Puntigamu, ko ga je obiskal v bolnišnici: »Ako sestre ne bodo našle milosti pri Bogu, ne vem, kdo bo zveličan! Z enako ljubeznijo strežejo vsem bolnikom brez razlike vere in narodnosti. Ponoči bde in nikdar nobena ne zaspi. Imel sem mrzlico in večkrat mi je bilo treba ponoči premeniti obkladke. Sestra je vsekdar točno prišla; laiška strežnica je pa vselej zaspala, kadar je sedela tu. Drugi vojaki so imeli nekoč slanino. Sestra je vedela, da jaz kot mohamedanec ne smem jesti slanine, pa mi je prinesla sirovega masla in sira. Sestre vedno molijo. Vsako jutro pride duhovnik in gredo z njim molit v kapelico. Kadar vidim kako sestro, se mi zdi, da vidim svojo mater.«

9. Zakaj oglodavajo zajci pozimi mlada drevesca? To delajo ne samo radi

hrane, marveč radi zdravila. V dolgih zimah, zlasti če je več časa zasneženo, se loti zajca neka črevesna bolezen. Tedaj použije po svojem nagonu mnogo mladega lubja, ker je radi čreslene kisline dobro zdravilo, ki preganja označeno bolezen.

10. Zakaj ostane jelovina tudi pozimi zelena? Igllice jelovine vztrajajo po več let zato, ker je njih sestava zelo trda in trdna, pa tudi zato, ker vsebuje smolo; torej lažje kljubuje zimskemu mrazu nego listi listnatega drevja. Mecesu pa vkljub temu odpadejo v jeseni iglice, ker imajo v sebi jako malo smole.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Grad.

Lahko je iz grada streljati.

Krpa grad drži.

Kaj pomaga velik grad, če pa lakota v njem gospodari.

Če se gradovi podirajo, je veliko prahu.

Reki: Gradove zidati na koga. (*Veliko zaupati komu.*)

Gradove v oblake zidati. (*Nemogoče reči pričakovati ali kaj nemogočega pričenjati.*)

Gradove hoče zidati v zraku, pa še na tleh hišice nima.

Gradove staviti na pesek (na led).

Graja.

Boljša je pravična graja kot hinavska hvala.

Več je vredna graja modrega nego hvala norčeva.

Modra graja je grenko zdravilo.

Grajo in salato je treba, da se more užiti, ne le s kisom, marveč tudi z oljem politi.

Rek: Je brez graje od nog do glave.

Grajati.

Kdor le grajati zna, ta ni blagega (plemenitega) srca.

Kdor hoče druge grajati, mora biti sam brez napak. Kar grajaš pri drugih, to izboljšaj pri sebi. — Kar grajaš pri drugih, tega ne delaj sam.

Tuje grajati in svojega ne izboljšati, je dvojen pogresek.

Grajati je lahko, a bolje storiti je težko. — Grajati je lažje nego bolje narediti.

Cesar ljudstvo ne graja, nikogar vest ne peče.

Grajaj skrivaj, hvali očitno!

Kdor graja, hoče dobiti, kdor hvali, hoče odbiti. (*Kadar se pogaja za kaj*) Kdor graja, hoče kupiti. (*Z grajo hoče znižati ceno.*)

Kdor hoče biti grajan, naj se oženi; kdor hoče biti hvaljen, naj umrje.

Kdor hoče grajati, se mu še sladkor zdi kisel.

Grba.

Grba se težko prikrije. (*Tudi privajene napake se ne skrivajo lahko.*)

Grba ne teži svojega gospoda. (*Polagoma se človek privadi tudi neprijetne reči, žal tudi dušnih napak.*)

Tuja grba nič ne teži.

Reki: Po grbi dobiti. (*Tepen biti.*)

Komu grbo premeriti. — Komu grbo pogreti. (*Natepsti ga.*)

Grbec.

Grbec tujo grbo vidi, svoje pa ne.

Kdor z grbcem gre, ne sme govoriti o krivem hrbtu.

Kadar grbec umrje, se jokajo tisti, ki so grbasti. (*Enake lastnosti tesneje družijo ljudi.*)

Grbec ne pozna lepše živali, kot je kamela. (*Če se kdo ponaša celo s svojimi slabostmi.*)

Grča.

Na hudi grči se lahko klin skrči.
Za trdo grčo je treba trdega klina (trde zagozde).

Reki: Ima grče v glavi. (*Zvijachen je.*)
Stara grča. (*Trden, star človek.*)

Grd (grdo).

Lepo je vedno lepo, grdo je povsod grdo.

Lepo ni nikoli prelepo, grdo pa kmalu pregro.

Kdor noče z lepo, mora z grdo.

Ni grdo, ako kdo česa ne zna, a grdo je, ako se učiti noče.

Kar je grdo delati, je tudi grdo povedati. Lenoba je vseh grdob grdoba. — Lenuhi so v rodu z grduhi.

Reki: Grdo gledati, grdo se držati. (*Jezen, slabe volje biti.*)

Grda mati, dobro kosilo. (*Sreča v nesreči.*)

Kratkočasnice.

Kaj, ko se pa ne more izpolniti. Deček reče stari nevoščljivi ženski: »Želel bi, da bi bili vi mesto Eve.« — »Zakaj pa?« ga vpraša ženica. — Deček: »Gotovo bi bili jabelko sami pojedli in Adamu prav nič ne dali.«

Gospod: »No, zakaj me pa tako meriš od nog do glave?« — Berač: »Ne zamerite, gospod, mislil sem si, vi utegnete imeti ravno pravo velikost — ali nimate morebiti kake stare suknje zame?«

Škof vprašajo birmančka: »Koga predstavlja ta-le slika na stem?« — Učenček: »Sv. Petra.« — Škof: »Na čem spoznaš to?« — Učenček: »Spodaj je zapisano.«

Pri vojakih. Korporal: »Kadar bom komandiral 'na tla' morate pasti, kakor bi pljunil.«

Iz navade. »Zdravi bodite!« je rekel zdravnik umirajočemu bolniku.

Rebus.

(Priobčil Internus.)

OJEL = $\frac{s}{e}$ tr ka ATA
že vr

Šaljivo vprašanje.

Kaj je višje kot nebo?

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5·20 K za pol leta 2·60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.